

Міністерство внутрішніх справ України
Національна академія внутрішніх справ
Луганський державний університет внутрішніх справ
імені Е.О. Дідоренка

Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою

**(статті 255, 255¹, 255², 255³, 256
Кримінального кодексу України)**

Науково-практичний коментар



 НОРМА
ПРАВА

Київ – 2021

УДК 343.9.02:343.22](477)(094.4)
К 823

Колектив авторів:

Вознюк А. А. – завідувач наукової лабораторії з проблем протидії злочинності Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Дудоров О. О. – завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем попередження, припинення та розслідування кримінальних правопорушень територіальними органами Національної поліції України Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України;

Чернявський С. С. – проректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Рецензенти:

Андрушко А. В. – доцент кафедри кримінального права та процесу Ужгородського національного університету, кандидат юридичних наук, доцент;

Кузнецов В. В. – професор спеціальної кафедри № 2 Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор;

Марчук Р. М. – начальник Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національної академії внутрішніх справ від 26 березня 2021 року
(протокол № 8)*

Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України): науково-практичний коментар / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ: Норма права, 2021. 130 с.

ISBN 978-617-7850-30-3

У науково-практичному коментарі аналізуються склади злочинів, передбачених статтями 255, 255¹, 255², 255³, 256 Кримінального кодексу України. Увагу з-поміж іншого акцентовано на розкритті змісту таких понять, як «злочинна організація», «злочинний вплив», «вор в законі», «злочинне зібрання (сходка)».

Видання призначене для працівників Національної поліції України, прокурорів, суддів та адвокатів, викладачів і курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, інших здобувачів вищої освіти, всіх, хто цікавиться питаннями сучасного кримінального права.

УДК 343.9.02:343.22](477)(094.4)

© Вознюк А. А., Дудоров О. О., Чернявський С. С., 2021
ISBN 978-617-7850-30-3 © Видавництво «Норма права», 2021

Зміст

Список основних скорочень	4
Передмова	5
Стаття 255. Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній.	12
Стаття 255 ¹ . Встановлення або поширення злочинного впливу	40
Стаття 255 ² . Організація, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці)	54
Стаття 255 ³ . Звернення за застосуванням злочинного впливу	60
Стаття 256. Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності	63
Посилання і примітки	68
Додатки	100

Список основних скорочень

ВРУ – Верховна Рада України

ГНЕУ ВРУ – Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України

Закон від 4 червня 2020 р. – Закон України від 4 червня 2020 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою»

ІТТ – ізолятор тимчасового тримання

к. пр. – кримінальне правопорушення

КВК – Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 р.

КК – Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р.

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р.

НП України – Національна поліція України

ППВСУ від 23.12.2005 № 13 – постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчиненні стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13

СІЗО – слідчий ізолятор

ст. – стаття

Передмова

Організована злочинність створює серйозну загрозу світовій спільноті. Її зрощення з іншими видами кримінально протиправної діяльності (передусім корупцією, тероризмом, к. пр. у сфері економіки, проти довкілля, миру і безпеки людства тощо) ще більше посилює негативний ефект як для міжнародної співтовариства, окремих держав і націй, так і для кожного члена суспільства¹. Організована злочинність загрожує миру і безпеці людини, порушує права людини, підриває економічний, соціальний, культурний, політичний та громадянський розвиток суспільств у всьому світі². Така злочинність завоювала тверді позиції у всіх сферах суспільства – від економіки до культури. Вираженими факторами організованої злочинності стали зниження життєвого рівня населення і різка майнова диференціація в суспільстві, занепад духовних цінностей, масові негативні соціально-психологічні й моральні зрушення. Крім того, організована злочинність: активно і небезуспішно намагається створити власну кримінальну систему управління, тісно зрощену з державними органами, громадсько-політичними організаціями; стає дедалі потужнішим фактором зубожіння нації, адже внаслідок привласнення значної частини національного багатства біднішають широкі верстви населення³; характеризується негативними кількісно-якісними трансформаціями, поступовим проникненням у всі сфери суспільного життя, намаганням отримання надприбутків, корупційністю, терористичною і транснаціональною спрямованістю, а відтак деструктивним впливом на економічні, політичні, духовні та інші важливі суспільні відносини⁴.

Не всі держави, однак, адекватно оцінюють загрозу від діяльності організованих злочинних об'єднань, які в умовах розповсюдження корупції поширюють сферу своїх інтересів, проникають в органи влади як на місцевому, регіональному, так і загальнодержавному рівні, встановлюють «наглядачів», а інколи навіть підміняють окремі функції держави та місцевого самоврядування. До таких держав, на жаль, є підстави віднести й Україну – передусім через незавершене (перманентне) реформування

сфери кримінальної юстиції й істоті недоліки, допущені під час цього реформування⁵. Нині вітчизняні правоохоронні органи не можуть повною мірою впоратись із сучасними масштабами злочинності в державі. З цього приводу в юридичній літературі слушно зазначається, що результат роботи правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю перестав бути адекватним обсягу і рівню витрачених зусиль; правоохоронні органи не встигають своєчасно й ефективно реагувати на зміну якості організованої злочинності і появу нових видів злочинів; органи правопорядку за такої стратегії боротьби зі злочинністю не встигають стримувати її зростання⁶.

Вказаний стан речей зумовлений комплексом причин, зокрема корумпованістю окремих представників системи кримінальної юстиції, дефіцитом кваліфікованих кадрів, недостатнім рівнем матеріально-технічного забезпечення їх діяльності. Окрему увагу слід привернути до недосконалості законодавства, що використовується для протидії злочинності. Так, із прийняттям КПК навантаження на слідчі підрозділи істотно зросло; як наслідок, нині окремі слідчі НП України мають одразу по декілька сотень кримінальних проваджень, які вони фізично не в змозі розслідувати належним чином. Вимушені констатувати, що сьогоднішнє законодавство зорієнтоване насамперед на захист прав і свобод особи, яка вчинила злочин чи кримінальний проступок, а не потерпілих від к. пр. і правоохоронців, які здійснюють їх виявлення та досудове розслідування. У практичній площині гостро стоїть проблема вдосконалення практик і методик протидії злочинності.

Згаданими та іншими обставинами скористались представники злочинного світу, зокрема ті, які перебувають на найвищих щаблях злочинної ієрархії. «На користь» їм пішла і ліквідація 12 лютого 2015 р. спеціального підрозділу по боротьбі з організованою злочинністю – Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю МВС України (ГУБОЗ). Невипадково розформування цього підрозділу вважають однією з причин активізації «зłodіїв в законі» в Україні⁷. Відтак спостерігалось серйозне ослаблення механізму протидії як злочинності загалом, так і організованій злочинності зокрема.

9 жовтня 2019 р. у структурі НП України створено новий підрозділ для протидії організованій злочинності – Департамент стратегічних розслідувань (ДСР) як міжрегіональний територіальний орган НП України, й активізувалась робота з протидії організованим групам, злочинним організаціям, «злочинцям в законі», іншим кримінальним авторитетам тощо.

Трансформаційні зміни в структурі та системі організованої злочинності потребують удосконалення наявних і пошуку нових шляхів кримінально-правової протидії їй. До базових стратегій, задіяних державою щодо злочинних організацій, крім тотального знищення, використання і зрощування, належить і стримування. Його недостатня ефективність зумовлена, зокрема, тим, що боротьба зі злочинними організаціями ведеться тими ж методами і на тій самій правовій базі, що і з традиційними видами злочинів⁸.

З огляду на зазначене, виникла необхідність ревізії наявних кримінально-правових інструментів у протидії організованій злочинності та приведення їх у відповідність з кращими національними і зарубіжними практиками. «... процес законодавчого закріплення відповідних кримінально-правових понять повинен удосконалюватися насамперед з урахуванням прагматичних потреб правозастосовних органів, які вимагають чітких і зрозумілих правових конструкцій, що дозволяють якісно проводити процедуру доказування»⁹.

З метою припинення діяльності організованих злочинних об'єднань, притягнення до кримінальної відповідальності «злочинців в законі», а також інших учасників злочинних спільнот та осіб, причетних до створення та функціонування злочинних спільнот, був розроблений проект Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» (реєстр. № 2513 від 2 грудня 2019 р.). У пояснювальній записці до цього законопроекту зазначається, що організована злочинність, а також особи, які здійснюють її організацію та керівництво, – «злочинці в законі» формують в Україні типове для держав колишнього СРСР злочинне середовище. Воно характеризується наявністю жорсткого кодексу поведінки, сталих кримінальних традицій, високим рівнем

організованості, ієрархічності, закритості і конспіративності. Ухвалення законопроекту, вважали його розробники (а він був внесений до ВРУ Президентом України), посилить ефективність протидії правоохоронних органів організованій злочинності, сприятиме зменшенню впливу на важливі суспільні та політичні процеси з боку «злочинців в законі», зниженню соціальної напруги, зростанню довіри населення до правоохоронних органів і держави загалом, стабілізації суспільно-політичної обстановки в державі тощо¹⁰.

В умовах зростання загроз від організованої злочинності¹¹ відповідні законодавчі ініціативи є необхідними, однак вони мають бути виваженими, адекватними і життєздатними.

Згаданий законопроект уже під уточненою назвою («Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою») ухвалено 4 червня 2020 р. як Закон України¹². Відповідні законодавчі зміни набрали чинності 27 червня 2020 р.¹³.

Незважаючи на те, що нові законодавчі положення спрямовані на протидію суб'єктам, які займають вище становище у злочинній ієрархії, є складними для застосування, частково неоднозначними і дискусійними¹⁴, вони загалом мають (повинні мати) позитивний ефект, адже передбачають елементи впливу на лідерів злочинного світу, зокрема уможливають притягнення їх до кримінальної відповідальності.

Очевидно, що не може бути кримінального закону, в якому б всі норми були побудовані з дотриманням омріяної чіткості. Без певної невизначеності не обійтись. Ба більше: ЄСПЛ неодноразово наголошував на тому, що: не можна очікувати, щоб саме в законі були однозначно вирішені абсолютно всі питання; передбачуваність закону може витікати не лише з його тексту, а й зі сталої практики його застосування, навіть якщо сам закон є певною мірою юридично недосконалим чи неповним; недостатня конкретність законодавчих формулювань може бути доповнена їх судовим тлумаченням, конкретизацією з урахуванням обставин справи.

До слова досвід Грузії вказує на те, що аналогічні кримінально-правові положення (насамперед ті, що стосуються відпові-

дальності за участь у «злочинському світі») «протестовано» в ЄСПЛ й отримано позитивний результат¹⁵, а це засвідчує життєздатність таких кримінально-правових інструментів. Подібні засоби передбачені кримінальним законодавством і деяких інших пострадянських держав, наприклад, Вірменії та Росії (див. додатки; наведена у них інформація дається в авторському перекладі).

Час покаже, наскільки затребуваними правозастосувачами стануть законодавчі новели, яким присвячено науково-практичний коментар, представлений увазі читача.

Питання оптимізації кримінально-правового інструментарію, за допомогою якого здійснюється протидія такому феномену, як організована злочинність, звісно, продовжує стояти на порядку денному.

Так, у розділі 5.5 проекту нового Кримінального кодексу України «Злочини проти безпеки суспільства від діяльності злочинних організацій» (контрольний текст станом на 29 березня 2021 р.) розміщено ст. 5.5.2 «Злочинне лідерство». У ній йдеться про особу, яка: 1) запровадила правила поведінки для учасників однієї чи кількох злочинних організацій або поширила їх на інших осіб, 2) одноосібно або за участі інших осіб примусила до дотримання таких правил, 3) представила злочинну організацію у перемовинах з іншими особами щодо злочинної діяльності, 4) організувала зібрання представників злочинних організацій, 5) розпорядилась застосувати насильство або інші заходи впливу щодо учасника злочинної організації чи особи, яка протидіє злочинній організації, або 6) розпорядилась формуванням і витратами спільних активів однієї чи кількох злочинних організацій.

Як бачимо, розробники проекту, певною мірою сприймаючи ідеї, які призвели до ухвалення Закону від 4 червня 2020 р., водночас рухаються власним шляхом удосконалення законодавства, присвяченого протидії організованим злочинності. У наведеній проектованій статті йдеться не просто про набуття особою певного статусу у злочинній ієрархії (тобто про небезпечний стан особи, що у сучасних умовах є неприйнятним¹⁶), а про своєрідну організаційно-управлінську діяльність, що відтворює і розширює злочину поведінку, є «корисною» (потрібною) для консолі-

дації злочинного середовища, тобто про конкретні дії, вчинення яких уможливорює висновок про належність особи до розряду злочинних лідерів¹⁷.

Вимушені зробити і таке застереження: ми проти вживання у тексті вітчизняного кримінального закону жаргонізмів, неприяманних літературній українській мові. Навіть КВК (ч. 4 його ст. 117) забороняє засудженим вживати жаргонні слова. Проти запровадження у кримінальний закон слів, які характеризуються експресивним забарвленням та є притаманними виключно носіям відповідної субкультури, виступали і парламентські експерти. У висновку ГНЕУ ВРУ на законопроект, ухвалений як Закон від 4 червня 2020 р., вказувалось з-поміж іншого на те, що запропонована дефініція «злодій в законі» відображає систему цінностей злочинців та є одним із проявів жаргону, яким користуються учасники кримінального світу. Введення цього поняття у царину кримінального законодавства не тільки свідчить про фактичну легітимізацію злочинної культури, а й містить низку оцінних понять. У висновку Головного юридичного управління ВРУ на згаданий законопроект висловлювались співзвучні міркування про те, що «вор в законі» є неформальним статусом у злочинній ієрархії. Включення його до КК може призвести до популяризації цього статусу на державному рівні, а також підриває термінологічну визначеність вітчизняного кримінального права.

Ми, однак (усупереч правилам української лінгвістики), вимушені використовувати жаргонізми у цьому виданні з урахуванням того, що вони «завдяки» зусиллям парламентаріїв стали термінологією чинного КК, а відтак потребують тлумачення.

При написанні науково-практичного коментарю його автори виходили і з розуміння тієї обставини, що навіть якісний кримінальний закон не гарантує справедливого і виваженого правозастосування. Адже ефективність законотворення вимірюється передусім правозастосуванням, оскільки яким би не був закон, він може бути спотворений практикою його застосування¹⁸. Пригадується і висловлювання Конфуція: коли я приїжджаю в чужу країну, я не запитую, добрі чи погані тут закони; я лише запитую, чи виконуються вони.

Автори висловлюють щирі вдячність співробітникам Офісу Генерального прокурора – Геворкяну Ашоту Арташевичу, Павчуку Сергію Славійовичу, Тарасюку Олександрю Олександровичу та Департаменту стратегічних розслідувань НП України – Лисенку Денису Сергійовичу, Єльшину Вадиму Юрійовичу, Фурману Миколі Олександровичу за допомогу в підготовці науково-практичного коментарю, а також його рецензентам – Андрушку Андрію Васильовичу, Кузнецову Віталію Володимировичу, Марчуку Руслану Миколайовичу за слушні зауваження, врахування яких дозволило поліпшити якість видання.

Стаття 255. Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній

1. Створення злочинної організації, керівництво такою організацією або її структурними частинами – караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з конфіскацією майна.

2. Участь у злочинній організації – карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового становища, –

караються позбавленням волі на строк від восьми до тринадцяти років з конфіскацією майна.

4. Створення злочинної спільноти, тобто об'єднання двох чи більше злочинних організацій, керівництво такою спільнотою –

караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

5. Дії, передбачені частинами першою, другою або четвертою цієї статті, вчинені особою, яка здійснює злочинний вплив або є особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», –

караються позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

6. Звільняється від кримінальної відповідальності особа, крім організатора або керівника злочинної організації, за вчинення злочину, передбаченого частиною другою або третьою цієї статті, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні цього злочину добровільно повідомила про створення злочинної організації або участь у ній та активно сприяла її розкриттю.

Примітка. 1. Під злочинним впливом у цій статті та статтях 255¹, 255³ цього Кодексу слід розуміти будь-які дії особи,

Стаття 255

Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній

яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям сприяє, спонукає, координує або здійснює інший вплив на злочинну діяльність, організовує або безпосередньо здійснює розподіл коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення такої діяльності.

2. Під особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», у цій статті та статтях 255¹, 255³ цього Кодексу слід розуміти особу, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив.

(Ст. 255 викладено в редакції Закону від 4 червня 2020 р.)

1. Основним безпосереднім об'єктом злочину є суспільні відносини, пов'язані з убезпеченням суспільства від загрози створення і функціонування злочинних організацій та злочинних спільнот, на які вони посягають, завдаючи їм шкоди чи створюючи загрозу її заподіяння¹⁹.

Особливість к. пр., норми про відповідальність за вчинення яких об'єднано в розділі IX Особливої частини КК, полягає в їх загально-небезпечному характері – вони посягають на громадську безпеку, тобто на стан захищеності суспільства від різноманітних факторів і джерел підвищеної небезпеки – злочинних об'єднань, проявів тероризму, зброї, вибухових пристроїв і речовин, радіоактивних і хімічних матеріалів тощо. Вказані к. пр., порушуючи безпечні умови життєдіяльності суспільства, спричиняють загибель людей чи інші тяжкі наслідки або створюють загрозу настання таких наслідків для невизначеного кола людей, усього суспільства.

У коментованій статті КК йдеться про два види злочинних об'єднань – злочинну організацію і злочинну спільноту. При цьому вид злочинної організації не конкретизовано. Однак слід мати на увазі те, що ст. 255 КК підлягає застосуванню у тому разі, коли вчинене не охоплюється нормами КК, присвяченими окремим видам злочинних організацій (зокрема, статті 257, 258³, 260 КК).

Будучи спрямованою на боротьбу з таким небезпечним явищем, як організована злочинність, ст. 255 КК визнає закінченим злочином поведінку, яка за своїм загальним кримінально-правовим змістом означає готування до вчинення к. пр.²⁰. Ця стаття передбачає кримінальну відповідальність за саме створення злочинної організації й участь у ній незалежно від того, чи розпочали члени вказаної організації скоювати конкретні злочини, заради вчинення яких створювалась така організація.

Визначення *злочинної організації* у КК відсутнє, проте її кримінально-правові ознаки закріплені у ч. 4 ст. 28 КК, де розкрито поняття к. пр., вчиненого злочинною організацією. К. пр. визнається вчиненим злочинною організацією, якщо воно скоєне стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так й інших кримінально протиправних груп.

У ч. 1 попередньої редакції ст. 255 КК йшлося про створення злочинної організації з метою *вчинення тяжкого та особливо тяжкого злочину* (в однині). Внаслідок неузгодженості формулювань, наведених у ч. 4 ст. 28 і ч. 1 попередньої редакції ст. 255 КК, із погляду кваліфікації за другою з названих норм поставало питання про кількість злочинів, які має на меті вчинити злочинна організація. Виходячи з того, що колізії між нормами Загальної та Особливої частин КК повинні вирішуватися шляхом надання пріоритету тим положенням, які закріплено у Загальній частині КК²¹, пріоритет мав надаватись ч. 4 ст. 28 КК.

Чинна редакція ст. 255 КК може застосовуватись лише у тому разі, коли встановлено мету вчинення злочинною організацією щонайменше двох злочинів вказаної у законі тяжкості (таким законом у розглядуваному випадку є ч. 4 ст. 28 КК). Про поняття тяжкого та особливо тяжкого злочину див. ч. 5 і ч. 6 ст. 12 КК, відповідно. Водночас метою злочинної організації може бути не

лише безпосереднє вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів (див. про це нижче).

Поняття к. пр., вчиненого організованою групою, наводиться у ч. 3 ст. 28 КК. Із порівняльного аналізу цієї норми і ч. 4 ст. 28 КК випливає, що злочинна організація і організована група відрізняються за: 1) мінімальною кількістю учасників; 2) ієрархічністю (це – особливий вид розподілу функцій і ролей, що характерний лише для злочинної організації); 3) метою – спрямованістю на: а) вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів; б) не лише на безпосереднє вчинення її учасниками зазначених злочинів, а й на керівництво чи координацію злочинної діяльності інших осіб або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так й інших кримінально протиправних груп.

З огляду на викладене, **кримінально-правовими ознаками злочинної організації є:**

1) *участь декількох (п'яти й більше) осіб*²² (суб'єктів к. пр.). При цьому стабільність складу та організаційної структури не є обов'язковою характеристикою злочинної організації. Її контингент може складатися з постійних учасників (своєрідне ядро угруповання) і непостійних учасників, які беруть участь у вчиненні злочинів епізодично або одноразово. Крім цього, деяого з числа вказаних осіб може бути притягнуто до кримінальної відповідальності і поміщено до місць позбавлення волі, деяого може бути вбито, інші можуть перейти до складу іншої групи чи відмовитися від вчинення в майбутньому кримінально протиправних діянь тощо. Інакше кажучи, склад злочинної організації повинен бути відносно постійним, що не виключає можливості виходу одних членів і вступу інших;

2) *зорованість за попередньою змовою* означає домовленість про створення об'єднання та участь у ньому. Її можна тлумачити як набуття об'єднанням організованого характеру та/або як організацію злочинної діяльності на більш-менш тривалий час. Ця риса свідчить про наявність у злочинному об'єднанні всіх ознак його організованості до початку вчинення злочину (наприклад, визначеної законом мінімальної кількості учасників, мети, стійкості, розподілу ролей). Лише після того, як було створено об'єднання, відбувається домовленість про вчи-

нення злочину учасниками вже організованої групи. Про наявність цієї ознаки можуть свідчити: об'єднання для спільного вчинення злочинів; досягнення змови між ними на вчинення певного кр. пр. або їх множини; планування к. пр.; розподіл функцій і ролей між учасниками злочинної організації; встановлення певних правил поведінки; забезпечення об'єднання необхідними знаряддями та засобами тощо. Зорганізованість за попередньою змовою виходить за межі попередньої змови, яка стосується переважно домовленості про конкретне к. пр.;

3) *стійкість* передбачає змову учасників злочинного об'єднання щодо вчинення двох і більше злочинів (потенційна стійкість) або попереднє (до моменту утворення злочинної організації) вчинення учасниками злочинного об'єднання одного чи більше злочинів (реальна стійкість) у відносно постійному складі²³. Реально стійким слід визнавати об'єднання під час учинення його учасниками другого і подальших злочинів незалежно від того, чи закінчені вони. Виняток становлять випадки, за яких перший і другий злочини утворюють ідеальну сукупність. Причому обов'язковою ознакою стійкості має бути відносно постійний склад учасників об'єднання. Це означає, що в учиненні злочинів беруть участь одні й ті самі суб'єкти (їхня більша частина або щонайменше половина). Окремі особи можуть брати участь не в усіх злочинах, або до вчинення окремих злочинів залучаються інші особи, які не є членами об'єднання²⁴. Стійкість пов'язана передусім із кількістю злочинів, учинених об'єднанням, і періодом його функціонування.

Через це слушною є позиція Києво-Святошинського районного суду Київської області, представлена у вироку, винесеному щодо одного з учасників злочинної організації, яка спеціалізувалася на рейдерстві. Згідно з вироком систематичність учинення злочинів свідчила про наявність у поведінці членів цього злочинного угруповання стійкості суспільно небезпечних намірів, що, відповідно, підтверджує стійкість групи²⁵;

4) *ієрархічність*²⁶ злочинної організації – це такий розподіл ролей між учасниками (структурними частинами) злочинної організації, що забезпечує підпорядкованість і підзвітність її рядових учасників організаторам: організатору (організаторам)

усієї злочинної організації та організатору (організаторам) структурної частини²⁷. Виокремлена ознака передбачає:

а) особливий розподіл ролей в об'єднанні – наявність організаторів (принаймні одного організатора злочинної організації та особи, яка керує її структурною частиною) і рядового учасника (рядових учасників – виконавців);

б) наявність у складі злочинної організації структурної частини (структурних частин);

в) наявність правил поведінки, побудованих на субординації, підпорядкованості, підзвітності й дисципліні її учасників.

Ієрархічність злочинної організації передбачає управління щонайменше на двох рівнях: управління всією злочинною організацією та управління окремими її учасниками чи структурними частинами; один керівник управляє всією злочинною організацією, а інший – окремою структурною частиною²⁸.

Найпростішу ієрархію злочинної організації утворюють принаймні три особи: її організатор (керівник), керівник структурної частини та рядовий виконавець. До складу структурної частини у цьому випадку входять два суб'єкти к. пр.: керівник структурної частини і рядовий учасник. Складною є ієрархія, яка включає по декілька організаторів, керівників структурних частин та рядових учасників.

Так, К. створив та очолив злочинну організацію, що спеціалізувалася на втягненні осіб у заняття проституцією, утриманні місць розпусти, організації звідництва та сутенерстві. Об'єднання складалось із двох структурних частин (організованих груп), керівниками яких були М., П. та В., а рядовими учасниками організації – С., Л., Н. та О.. Таким чином, К. управляв усією злочинною організацією, а М., П. та В. – її структурними частинами²⁹.

Ієрархічна структура злочинної організації передбачає, що не всі учасники злочинної організації знають один одного;

5) *мета безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп.*

Законодавча вказівка на мету, відмінну від безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів, є виправданою. Адже злочинні організації нерідко створюються зовсім заради інших цілей – отримання надприбутків у бізнесі (легальному і нелегальному), «охорони» легальних комерційних структур, відмивання злочинних капіталів, призначення «смотрящих» і «положенців», визначення відповідальних за злочинську «касу» тощо³⁰.

Злочинна організація, яка має на меті забезпечення функціонування як самої цієї злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп, характеризується такими особливостями:

1) основним напрямом своєї діяльності вона має розроблення і реалізацію системи заходів, які забезпечують подальше існування і продовження злочинної діяльності цієї організації чи інших кримінально протиправних груп;

2) реалізація зазначених заходів, як правило, пов'язана з вчиненням конкретних злочинів, зокрема наданням неправомірної вигоди³¹, погрозою вбивством, втручанням у діяльність працівника правоохоронного органу;

3) під іншими кримінально протиправними групами слід розуміти принаймні ще одну організовану групу, злочинну організацію, банду або будь-яке інше угруповання, передбачене Особливою частиною КК³².

Структурна частина злочинної організації – це її складовий елемент, який утворює певне відокремлене об'єднання людей, що за тими чи іншими ознаками вирізняється із загальної кількості учасників організації. Маються на увазі підсистеми злочинної організації, що виконують визначені функції та підпорядковані керівнику (керівному органу) злочинної організації.

Структурною частиною може бути лише відокремлена (територіально та (чи) функціонально) група осіб. Такий підрозділ злочинної організації передбачає наявність принаймні одного керівника і рядового учасника. Одного співучасника не можна вважати структурною частиною, оскільки це суперечить позиції законодавця, який поряд із членами стійкого ієрархічного об'єднання виділяє структурні частини такого об'єднання. Вказана

Стаття 255

Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній

група може бути як організованою, так і групою осіб за попередньою змовою, що характеризується розподілом ролей. Водночас структурну частину не можна зараховувати до цих форм співучасті, оскільки вона є складовою злочинної організації³³.

Структурна частина злочинної організації може мати й інші ознаки: «загальну касу», розподіл ролей (функцій) між учасниками структурної частини, план злочинної діяльності, план підготовки та вчинення конкретних злочинів, систему захисту від викриття³⁴.

Територіальними структурними частинами слід вважати відокремлені групи, що діють на різних територіях і виконують ті самі функції, що й злочинна організація загалом. Функціональними структурними частинами є відокремлені групи, які виконують різні функції в злочинній організації. Водночас доцільно виокремити і так звані змішані (функціонально-територіальні або територіально-функціональні) структурні частини, тобто структурні підрозділи, що діють на різних територіях і виконують різні функції³⁵.

Злочинна спільнота як своєрідна «кримінальна надорганізація» – це, з огляду на законодавчу вказівку (ч. 4 ст. 255 КК)³⁶, об'єднання двох чи більше злочинних організацій. Недоліком цього нормативного формулювання є з-поміж іншого неврахування тієї обставини, що до складу злочинної спільноти можуть входити й організовані групи³⁷.

Для доведення наявності злочинної спільноти необхідно встановити кримінально-правові ознаки двох чи більше злочинних організацій (кожної окремо взятої), а потім додаткову ознаку – факт їх (організацій) об'єднання. Про об'єднання злочинних організацій може свідчити: 1) встановлення єдиного керівництва злочинної спільноти, яке можуть здійснювати як одна, так і декілька осіб; 2) спільне планування або безпосереднє вчинення злочинів учасниками злочинних організацій, що входять до злочинної спільноти. Для доказування об'єднання злочинних організацій слід встановити його спосіб, причини, обставини.

2. З об'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 255 КК, може виражатися у таких діях:

- 1) створення злочинної організації;
- 2) керівництво злочинною організацією або її структурними частинами;
- 3) участь у злочинній організації;
- 4) створення злочинної спільноти;
- 5) керівництво злочинною спільнотою.

У ст. 255 КК, викладеній у редакції Закону від 4 червня 2020 р., відсутня така самостійна форма об'єктивної сторони злочину, передбаченого цією статтею КК, як участь у злочинах, вчинюваних злочинною організацією³⁸.

Створенням злочинної організації слід визнавати сукупність дій, спрямованих на її виникнення (формування, заснування, утворення), зокрема шляхом трансформації одного кримінально протиправного об'єднання в інше (наприклад, перетворення однієї чи декілька злочинних груп (за попередньою змогою чи організованих) у злочинну організацію), які (дії) призводять до виникнення злочинної організації. Враховуючи семантичне значення слова «створення», утворення злочинного об'єднання можна визначити як його формування, утворення, організацію, забезпечення, покладення початку його існуванню, надання йому яких-небудь ознак, властивостей.

Відповідні дії включають підшукування та вербування учасників, об'єднання їхніх зусиль, розподіл між ними обов'язків, формування структурних частин злочинної організації, впорядкування їх взаємодії та взаємозв'язку, визначення керівників структурних частин, визначення (вироблення) правил поведінки в об'єднанні, складання плану діяльності організації, визначення способів його виконання, пошук об'єктів кримінально протиправних посягань, забезпечення зброєю, грішми, транспортом, приміщеннями, знаряддями й засобами для вчинення к. пр.

Перелік зазначених дій не є вичерпним³⁹; вчинення окремих із них після виникнення злочинної організації слід розглядати як керівництво злочинною організацією чи участь у ній.

Особа, яка створила злочинну організацію, у майбутньому може і не бути її керівником чи учасником⁴⁰. При створенні злочинної організації відповідна організаційна діяльність може здійснюватись як однією особами, так і декількома суб'єктами.

Стаття 255

Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній

Якщо в діях особи, яка створила злочинну організацію, є склад іншого к. пр., то вчинене такою особою слід кваліфікувати за сукупністю – за ч. 1 ст. 255 та відповідною іншою статтею КК.

Організатор злочинної організації підлягає кримінальній відповідальності за всі к. пр., вчинені злочинною організацією, якщо вони охоплювались його умислом (ч. 1 ст. 30 КК), тобто це можуть бути і ті к. пр., у підготовці або вчиненні яких він не брав особистої участі.

Створення злочинної спільноти полягає в об'єднанні двох чи більше злочинних організацій на основі спільності мети, завдань чи з інших причин. Таке об'єднання може відбуватись для здійснення спільної злочинної діяльності представниками декількох злочинних організацій, для консолідації злочинного середовища, підтримки його норм та звичаїв, здійснення не заснованого на законі контролю за різними групами осіб, об'єктами, сферами діяльності і територіями, розвитку взаємозв'язків у кримінальному середовищі, зокрема серед осіб, утримуваних у кримінально-виконавчих установах, СІЗО та ІТТ. Зазначене об'єднання може полягати у визначенні єдиного керівника чи створенні групи керівників (або колегіального органу), який чи які здійснюватимуть загальне керівництво учасниками злочинних організацій, що об'єднались. Таке об'єднання може бути як добровільним, так і примусовим, як постійним, так і тимчасовим.

Створення зазначених злочинних об'єднань слід вважати закінченим із того моменту, коли в них будуть наявні всі їхні ознаки, передбачені ст. 28 і ст. 255 КК. Так вирішується питання і в судовій практиці (див. абз. 2 п. 10 ППВСУ від 23.12.2005 № 13). Тобто створення означає, так би мовити, успішну організаційну діяльність, яка передбачає результат (наслідок) у вигляді появи злочинного об'єднання, налагодження його функціональності тощо⁴¹. Замахом на створення злочинного об'єднання слід визнати вчинення дій, безпосередньо спрямованих на його створення, якщо злочин у цій формі не було доведено до кінця з огляду на причини, що не залежать від особи.

Керівництво злочинною організацією або злочинною спільнотою – це дії з управління створеним злочинним об'єднанням. Вони поділяються на:

- 1) дії, спрямовані на управління його функціонуванням;
- 2) дії, спрямовані на управління злочинною діяльністю цих об'єднань.

Діями, спрямованими на *управління функціонуванням злочинного об'єднання*, слід вважати: забезпечення дотримання загальних правил поведінки і дисципліни, зокрема запобігання виходу зі злочинного об'єднання окремих учасників; організацію вербування або безпосереднє вербування нових учасників; розподіл або перерозподіл функціональних обов'язків між учасниками злочинного об'єднання; удосконалення структури об'єднання; встановлення зв'язків з іншими злочинними об'єднаннями і корумпованими представниками влади; організацію заходів щодо прикриття діяльності об'єднання; організацію або безпосереднє проведення навчань; організацію матеріального забезпечення діяльності об'єднання; постановку завдань і контроль за їх виконанням; розподіл злочинних доходів; контроль за учасниками злочинного об'єднання, організацію подолання конфліктів, що виникають між ними, тощо.

До дій, спрямованих на *управління злочинною діяльністю об'єднання*, слід віднести: визначення мети, напрямів, конкретних завдань об'єднання, його структурних частин або окремих учасників, координацію їхніх дій; планування конкретних к. пр. і кримінально протиправної діяльності загалом; організацію заходів із прикриття злочинної діяльності; ініціювання здійснення певного виду кримінально протиправної діяльності або вчинення конкретних к. пр.; призначення виконавців певних к. пр.; об'єднання та координацію дій окремих учасників, структурних частин об'єднань тощо⁴².

Керівництво злочинною організацією чи злочинним співтовариством може набувати вигляду: віддання наказів, розпоряджень; давання доручень; проведення інструктажів; прийняття звітів про виконання тих чи інших дій; застосування заходів впливу щодо учасників злочинного об'єднання за невиконання наказів і доручень або порушення встановлених у ньому правил поведінки (абз. 2 п. 5 ППВСУ від 23.12.2005 № 13).

Керівництво злочинним об'єднанням можуть здійснювати одна або декілька осіб. Це діяння охоплює як керівництво власне

Стаття 255

Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній

об'єднанням, так і керівництво окремими к. пр., які вчиняють його учасники⁴³ чи їхньою кримінально протиправною діяльністю загалом.

Щодо керівництва структурними частинами, то тут існують певні відмінності: керівництво злочинним співтовариством охоплює керівництво його структурними частинами, а керівництво злочинною організацією не охоплює керівництво її структурними частинами, бо це діяння в ч. 1 ст. 255 КК виділене як самостійне діяння, відмінне від керівництва злочинною організацією. Однак переважна більшість дій щодо керівництва структурними частинами аналогічні діям щодо керівництва злочинною організацією.

Керівниками злочинної організації можуть бути як особи, які її створили, так і ті, які долучились до неї згодом.

При відмежуванні аналізованого діяння від участі у злочинній організації варто враховувати те, що особа, яка дає вказівки, доручення, розпорядження, здійснює керівництво злочинним об'єднанням, а особа, яка їх виконує, – бере участь у ньому.

Керівництво злочинною організацією чи злочинним співтовариством є *закінченим* діянням із моменту вчинення будь-яких дій з управління створеним злочинним об'єднанням. Причому важливим є результат, наприклад, виконання певного доручення керівника учасниками злочинного об'єднання. Якщо особа намагається керувати злочинним об'єднанням, однак учасники не виконують її вказівок, то, вочевидь, немає підстав стверджувати, що вона є його керівником.

Участь у злочинній організації передбачає перебування у складі такої організації. Особа стає учасником злочинної організації з моменту її утворення (якщо вона належить до кола осіб, з яких первісно виникає організація) або відтоді, коли інші учасники дали згоду на прийняття її до вже існуючої організації. Участь у злочинній організації означає виконання в інтересах такої організації різноманітних дій, здійснення частини функцій організації. Учасник виконує дії в інтересах організації разом з іншими її учасниками чи самостійно; на його потенційне сприяння розраховують уся організація та окремі її члени. Він може виступати як виконавець окремих злочинів, планувати їх, здійс-

нювати допоміжні дії, виконувати окремі доручення керівників організації⁴⁴. Сам по собі факт членства особи в злочинній організації означає, що така особа може бути використана нею для виконання різних завдань, зокрема для участі у злочинах, вчинюваних злочинною організацією⁴⁵.

Вступ до злочинної організації (участь у ній) означає надання особою згоди на участь у ній за умови, що вона усвідомлювала факт існування такої організації і підтвердила певними діями реальність своїх намірів (п. 13 ППВСУ від 23.12.2005 № 13).

Таке розуміння цієї форми об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 255 КК: а) не охоплює випадки вступу не до існуючої, а лише до створюваної злочинної організації (при цьому у створенні злочинної організації може брати участь не лише її організатор чи керівник); б) не враховує того, що вступ до злочинної організації є лише проявом наміру розпочату діяльність у складі злочинної організації, передумовою до фактичного виконання в інтересах такої організації певних дій, а тому може визнаватись лише замахом на вчинення розглядуваного злочину⁴⁶. Водночас у наведеному роз'ясненні правильно наголошується на тому, що якщо в особи немає усвідомлення того, що організація, до якої вона вступила, є злочинною, то її дії безпідставно кваліфікувати за ч. 1 ст. 255 КК; у такому разі особа може підлягати відповідальності за конкретне к. пр., вчинене злочинною організацією.

Участью у злочинному об'єднанні слід вважати будь-які дії (за винятком створення злочинного об'єднання та керівництва ним), учинені учасниками злочинного об'єднання в його інтересах та пов'язані з його злочинною діяльністю. Фактично це належність до нього, підкріплена певними діями, однак не обов'язково участю в конкретних злочинах⁴⁷. Участь особи в злочинній організації як самостійна форма об'єктивної сторони аналізованого злочину має місце безвідносно до того, чи розпочали учасники злочинної організації вчинення конкретних злочинів⁴⁸.

Участь у злочинній організації може полягати в таких діях, як: участь в обговоренні планів злочинів; пошук об'єктів таких посягань; забезпечення приміщеннями, транспортними засобами, знаряддями та засобами вчинення злочинів; приховування неза-

Стаття 255

Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній

конно здобутих активів, інших слідів злочинів, вжиття інших заходів із прикриття кримінально протиправної діяльності злочинної організації; дотримання встановлених у злочинній організації правил поведінки; виконання вказівок керівника злочинної організації тощо.

Участь у злочинній організації може закінчитись, наприклад, у таких випадках: припинення діяльності організації, що стало результатом зусиль правоохоронців або рішення, ухваленого керівництвом злочинної організації; організація втратила ознаки, які є обов'язковими для визнання її злочинною; особа вийшла зі складу злочинної організації зі своєї ініціативи або була позбавлена можливості брати участь в організації через засудження і направлення в кримінально-виконавчу установу.

Учасники злочинної організації (крім організатора) підлягають кримінальній відповідальності за к. пр., у підготовці або вчиненні яких вони брали участь, незалежно від тієї ролі, яку виконував у к. пр. кожен із них (ч. 2 ст. 30 КК). Статтею 255 КК не охоплюється вчинення у складі злочинної організації к. пр., передбачених іншими статтями Особливої частини КК. Якщо такі к. пр. вчинені цією злочинною організацією, то скоєне слід кваліфікувати за ч. 1 ст. 255 і відповідними частинами статей Особливої частини КК, які передбачають форму співучасті, найбільш близьку до злочинної організації (вчинення злочину організованою групою, а якщо це не передбачено – то групою осіб за попередньою змовою тощо)⁴⁹.

Оскільки ч. 4 ст. 255 КК не передбачає самостійної відповідальності за участь у злочинній спільноті, відповідальність учасників останньої як учасників злочинних організацій, з яких складається злочинна спільнота, може наставати за ч. 2 (ч. 3) ст. 255 КК, а якщо такі учасники є організаторами або керівниками злочинної організації (її структурної частини) – за ч. 1 (ч. 3) ст. 255 КК.

3. Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 255 КК, є фізична осудна особа, якій на момент його вчинення виповнилось 16 років.

У разі вчинення дій, передбачених ст. 255 КК, особами віком від 14 до 16 років вони можуть нести відповідальність за окремі

к. пр., вчинені в складі злочинного об'єднання і передбачені іншими статтями Особливої частини КК, – за умови, що за ці к. пр. встановлено відповідальність з 14 років (див. ч. 2 ст. 22 КК). Кваліфікація таких к. пр. має здійснюватись без посилання на ст. 255 КК, однак з урахуванням кваліфікуючих (особливо кваліфікуючих) ознак, що передбачають вчинення посягання у певній формі співучасті (організованою групою, а за її відсутності – групою осіб за попередньою змовою)⁵⁰.

Спеціальними суб'єктами аналізованого злочину у відповідних його формах є службова особа та особа, яка здійснює злочинний вплив, або є особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у т. ч. у статусі «вора в законі» (див. п. 5 і п. 6 коментарю до цієї статті, відповідно).

4. Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 255 КК, характеризується прямим умислом. Винний усвідомлює, що організація чи спільнота, яку він створює, якою керує, у якій бере участь, є злочинною, передбачає, що його дії створюють загрозу громадській безпеці, і бажає вчинити такі дії.

5. Кваліфікуючою ознакою створення злочинної організації, керівництва нею або її структурними частинами, участі у злочинній організації є вчинення зазначених дій службовою особою з використанням службового становища (ч. 3 ст. 255 КК). Зазначена кваліфікуюча ознака не поширюється на відповідні дії (створення, керівництво, участь) щодо злочинної спільноти.

Поняття **службової особи** розкривається у частинах 3 і 4 ст. 18 КК.

Використання службовою особою **службового становища** передусім передбачає використання тих повноважень, якими службова особа наділена у зв'язку із зайняттям нею певної посади чи здійсненням певної діяльності. Однак поняття використання службового становища, не обмежуючись діями у межах службової компетенції, охоплює і використання службовою особою свого службового авторитету, зв'язків з іншими службовими особами, інших можливостей, обумовлених займаною посадою. Тобто наголос слід робити на фактичних можливостях по службі, які виходять за межі службової компетенції винного та яких позбавлені особи, котрі не займають ту чи іншу посаду (не здійс-

Стаття 255

Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній

нюють певну діяльність). Використання особою свого службового авторитету, інших можливостей, обумовлених займаною посадою, є не менш суспільно небезпечним, ніж діяння в межах службової компетенції⁵¹.

Участь службової особи, що утворює склад іншого к. пр., та участь службової особи у к. пр., учинених злочинною організацією, потребують додаткової кваліфікації.

6. Особливо кваліфікуючою ознакою злочину є вчинення його особою, яка здійснює злочинний вплив, або є особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, зокрема у статусі «вора в законі»⁵² (ч. 5 ст. 255 КК).

У межах цього особливо кваліфікованого складу злочину⁵³ об'єднано поведінку різних суб'єктів – менш небезпечної особи, яка здійснює злочинний вплив, та іншої, небезпечнішої особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у т. ч. у статусі «вора в законі». Вказану обставину, на перший погляд, можна було б враховувати під час призначення покарання – як показник ступеня тяжкості вчиненого к. пр. (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК), проте нижче наводяться аргументи на користь кваліфікації за ч. 5 ст. 255 КК лише дій «вора в законі» і «прирівняно-го» до нього суб'єкта підвищеного злочинного впливу.

Поняття **злочинного впливу** розкривається у п. 1 примітки 1 ст. 255 КК. Виходячи із законодавчого визначення, злочинний вплив характеризується двома ознаками: 1) це – дії особи, що полягають у сприянні, спонуканні, координації або здійсненні іншого впливу на злочинну діяльність, організації або безпосередньому здійсненні розподілу коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення такої діяльності (зміст); 2) ці дії особа здійснює завдяки своєму авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям (суб'єкт).

Злочинний вплив може здійснюватись у таких *формах*:

1) сприяння злочинній діяльності – це надання допомоги у здійсненні такої діяльності, створенні відповідних умов для неї, потурання їй. Під злочинною слід розуміти діяльність, що полягає у плануванні визначеної чи невизначеної кількості злочинів, готуванні до них, скоєнні замахів на них або ж безпосереднє вчинення злочинів. Кількість останніх в одних випадках може

бути чітко визначеною, а в інших – ні. Це можуть бути нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі злочини (див. ст. 12 КК);

2) спонукання до злочинної діяльності – це дії, спрямовані на появу у кого-небудь бажання займатись злочинною діяльністю, схиляння, заохочення до неї тощо;

3) координація злочинної діяльності – це погодження та/чи узгодження дій окремих злочинців чи злочинних об'єднань, встановлення взаємозв'язку чи контакту між ними;

4) здійснення іншого впливу на злочинну діяльність – це будь-які дії, що не охоплюються сприянням злочинній діяльності, спонуканням до неї, її координацією, однак які обумовлюють виникнення злочинної діяльності на певній території чи в певній сфері або вносять певні зміни в таку діяльність;

5) організація розподілу коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення злочинної діяльності.

Вказані активи можуть мати різне походження (здобуватись у злочинний спосіб, бути добровільними внесками певних осіб тощо), однак повинні спрямовуватись на забезпечення злочинної діяльності (наприклад, на надання допомоги особам, які перебувають у місцях позбавлення волі чи особам, яких притягують до кримінальної відповідальності, на фінансове забезпечення осіб, які готуються до вчинення злочинів);

б) безпосереднє здійснення розподілу коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення злочинної діяльності.

Організація або безпосереднє здійснення розподілу коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення злочинної діяльності, за своєю природою є окремими формами сприяння злочинній діяльності, які, однак, не охоплюють організацію збирання чи безпосереднє збирання таких активів (ці дії слід розглядати як сприяння злочинній діяльності).

Як свідчить практика діяльності правоохоронних органів, злочинний вплив може полягати у таких діях, як: призначення «смотрящих», «положенців»; вирішення конфліктних ситуацій між засудженими, раніше судимими та іншими особами; розпо-

Наукове видання

ВОЗНЮК Андрій Андрійович
ДУДОРОВ Олександр Олексійович
ЧЕРНЯВСЬКИЙ Сергій Сергійович

**Кримінальна відповідальність
за злочини,
вчинені злочинною спільнотою**
(статті 255, 255¹, 255², 255³, 256
Кримінального кодексу України)

Науково-практичний коментар

Підписано до друку 21.05.2021 р.
Формат 60 x 90^{1/16}.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Charter ГТС.
Ум. друк. арк. 7,6. Обл.-вид. арк. 5,9.
Наклад 300 прим. Зам. 08/0521.

Видавець і виготовлювач –
ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «НОРМА ПРАВА»
03049, Україна, м. Київ, вул. Тополева, буд. 4-8.
E-mail: norma.prava.llc@gmail.com
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 6846 від 18.07.2019 р.

Друк – **Видавничий дім «Гельветика»**
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1.
Тел.: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 6424 від 04.10.2018 р.